

FRANSA CUMHURİYETİ ANAYASASI [*]

27 Ekim 1946

Dibace

Hür Milletlerin, insan şahsını aşağılamağa ve esaret altına almaya yeltenen rejimlere karşı, elde ettikleri zaferin ferdasında Fransız halkı, ırk, din ve itikad farkı olmaksızın, her ferdi beşerin vazgeçilemez ve mukaddes haklara sahip olduğunu yeniden ilân eder. Fransız halkı, 1789 Hukuk Beyannamesinde ifade olunan insan ve vatandaş hak ve hürriyetlerini ve Cumhuriyet kanunları ile tanınan esas prensipleri alenen ve resmen te'yyit eder.

Bundan başka, Fransız halkı, zamanımız için hassaten lüzumlu addettiği aşağıdaki siyasi, iktisadi, ve içtimai prensipleri ilân eder :

Kanun, her sahada, kadına erkeğinkilere müsavi haklar temin eder.

Hürriyet lehindeki faaliyetinden dolayı tazyik ve takibe uğrayan her insan, Cumhuriyet ülkeleri üzerinde melce hakkına sahiptir.

Her fert çalışmak vazifesile mükellef ve bir iş elde etmek hakkına maliktir. Hiç kimse, çalışmasında veya işinde, aslı, fikirleri veya itikadları dolayısıyla, izar edilemez.

Her insan hak ve menfaatlerini, sendika faaliyetile müdafaa ve dilediği sendikaya intisap edebilir.

Grev hakkı, onu tanzim eden kanunların çerçevesi dahilinde istimal olunur.

Her işçi, murahhasları marifetile, iş şartlarının müştereken tesbitine olduğu gibi, işletmelerin idaresine de iştirak eder.

İşletilmesi millî bir âmme hizmeti veya fiilli bir inhisar evsafını taşıyan veya ihraz eden her mülk, her teşebbüs camianın malı olmalıdır.

Millet, ferde ve aileye, inkişafı için lüzumlu şeraiti temin eder.

Millet, herkese ve hususile çocuğa, anneye ve yaşlı işçilere, sıhhatin korunmasını, maddî güvenliği, dinleme ve eğlenceleri temin der. Yaşı, bedenî veya akli hali icabı veya iktisadi vaziyet dolayısıyla çalışmak

[*] Fransız Resmî Gazetesi, 28 Ekim 1946, s. 9166 ve m.

iktidarında olmayan her insan ferdi camiadan münasip geçim vasıtalarını sağlamak hakkına sahiptir.

Millet, milli âfetlerden münbahis külfetler karşısında tekmil Fransızların tesanüt ve müsavatını beyan eder.

Millet, çocuk ve kâhile tahsil, meslekî eğitim ve kültür imkânlarını müsavi surette temin eder. Maarifi umumiyenin her derecede meccani ve lâik olarak teşkilâtlandırılması Devletin bir vazifesidir.

Ananelerine sadık olan Fransa Cumhuriyeti, Devletler Umumi Hukuku kaidelerine ittiba eder. Fransa, fütuhât maksadile hiç bir harbe girişmeyecek ve kuvvetlerini her hangi bir milletin hürriyeti aleyhinde aslâ kullanmayacaktır.

Fransa, mütekabiliyet ihtirazi kaydile, sulhün düzenlenmesi ve korunması için lüzumlu hâkimiyet tehditlerine razı olur.

Fransa, deniz aşırı halklarla birlikte, ırk ve din farkı olmaksızın, hakların ve vazifelerin müsavatı üzerine müesses bir Birlik vücade getirir.

Fransa, medeniyetlerini inkişaf ettirmek, refahlarını arttırmak ve güvenliklerini sağlamak üzere kaynaklarını ve güçlerini birleştiren veya ahenkleştiren milletlerden ve halklardan mürekkeptir.

Fransa, ananevî ödevine sadık kalarak, ileriletmeyi üzerine aldığı halkları, kendi kendilerini idare ve kendi umurlarını demokratik şekilde tedvir etme iktidarına ulaştırmak azmindedir; keyfi ve örfî esaslar üzerine müesses bütün müstemlekecilik usullerini bertaraf eder, herkese müsavi surette kamu görevlerine girmek imkânlarını ve yukarıda ilân veya te'yid edilen hak ve hürriyetlerin, ferden veya müçtemian, istimalini temin eder.

CUMHURİYETİN MÜESSESELERİ

Birinci Fesil

Hâkimiyet

Madde : 1 — Fransa, bölünmez, lâik, demokratik ve sosyal bir Cumhuriyettir.

Madde : 2 — Millî alâmet, mavi, beyaz, kırmızı müsavi eb'adda üç amudî şerit halindeki üç renkli bayraktır.

Millî Marş, «MARSEILLAISE» (Marseyyez) dir.

Cumhuriyetin düsturu, «Hürriyet, müsavat, uhuvvet» tir.

Cumhuriyetin prensibi, halk tarafından, halk için, halk hükümetidir.

Madde : 3 — Milli hâkimiyet Fransız halkına aittir.

Halkın hiç bir zümresi ve hiç bir ferd hâkimiyetin istimalini kendisine izafe edemez.

Anayasa mevzuunda halk, hâkimiyeti, mümessillerinin vereceği reylerle ve referandum yolu ile kullanır.

Diğer bütün hususlarda halk, hâkimiyeti, Millet Meclisi (Assamblée Nationale) ne umumî, müsavî, tek dereceli ve gizli reyle müntehap mebusları vasıtasile istimal eder.

Madde : 4 — Medenî ve siyasi haklarından istifade eden reşit, erkek ve kadın, tekmil Fransız vatandaşı ve tebaası, kanunla muayyen şerait dairesinde, müntehtiptir.

İkinci Fası

Parlamento

Madde : 5 — Parlamento, Millet Meclisiyle Cumhuriyet Şûrasından (Conseil de la République) tereküp eder.

Madde : 6 — Her Meclisin, intihap devresi, intihap tarzı, üyeliğine seçilebilme şartları, seçilmeğe mani olan ve azalığı ile kabili telif bulunmayan halleri kanunla muayyendir.

Ancak, her iki Meclis de mülki esasa göre; Millet Meclisi umumî ve tek dereceli intihapla, Cumhuriyet Şûrası ise komün ve vilâyet topluluklarınca umumî ve iki dereceli intihapla seçilirler. Cumhuriyet Şûrası yarı yarıya yenilenir.

Bununla beraber, Millet Meclisinin kendisi de, nisbi temsil dairesinde, Cumhuriyet Şûrası azaları yekûnunun altıda birini aşmıyacak sayıda Şûra üyesi seçebilir.

Cumhuriyet Şûrası arazalarının sayısı 250 den aşağı ve 320 den yukarı olamaz.

Madde : 7 — Millet Meclisinin kararı olmadan ve Cumhuriyet Şûrasının mukaddem mütalâalası alınmadan harp ilân edilemez.

Madde : 8 — Her Meclis kendi azalarının intihap şartlarını haiz olup olmadığına ve seçimlerinin yolunda yapılıp yapılmadığına hükmeder; üyelerin istifasını da, ancak mensup oldukları meclis kabul edebilir.

Madde : 9 — Millet Meclisi, her yıl Ocak ayının ikinci Salı günü, senelik içtima için, kendiliğinden toplanır. Bir içtima devresindeki fasılaların yekûnu dört ayı tecavüz edemez. On günden fazla olan in'ikad talikleri, içtima fasılları addolunur.

Cumhuriyet Şûrası, Millet Meclisi ile aynı zamanda içtima eder.

Madde : 10 — Her iki meclisin de celseleri alenidir. Müzakerat zabıtları harfiyen ve teşriî vesikalar aynen «Resmî Gazete» de neşrolunur. Her meclis, kendi başına hafi celse akdedebilir.

Madde : 11 — Her meclis, kendi riyaset divanını, her içtima yılının iptidasında, grupların nisbî temsilini sağlayacak şekilde, intihap eder.

Reisicumhuru seçmek üzere iki meclis bir arada toplandığı zaman, bunların riyaset divanı Millet Meclisinin divanıdır.

Madde : 12 — Millet Meclisinin içtima etmediği esnada kabinenin icraatını mürakabe eden Millet Meclisi Riyaset Divanı, parlamentoyu toplanmaya davet edebilir; mebusların üçte birinin veya Vekiller Hey'eti Reisinin talebi üzerine bu daveti yapmak zorundadır.

Madde : 13 — Millet Meclisi kanunları tek başına ısdar eder. Bu hakkın istimali hususunda başkasına niyabet veremez.

Madde : 14 — Vekiller Hey'eti Reisi ve parlamento azaları kanun teklifi selâhiyetini haizdir.

Kanun lâyhaları ile Millet Meclisi azalarınca yapılan kanun teklifleri, bu meclisin riyaset divanına tevdi edilir.

Cumhuriyet Şûrası azaları tarafından kanun teklifleri, Şûranın riyaset divanına tevdi olunur ve fakat müzakere edilmeden Millet Meclisi riyaset divanına gönderilir. Bu teklifler, varidat tenakusunu veya masarîf ihdasını intaç edecekse, şayanı kabul değildirler.

Madde : 15 — Millet Meclisi, kendisine arzedilen kanun lâyiha ve tekliflerini; sayısını, tereküp tarzını ve selâhiyetlerini tesbit edeceği encümenleri marifetile inceler.

Madde : 16 — Bütçe lâyihası Millet Meclisine arzedilir.

Bu kanun, sırf malî hükümleri ihtiva edebilir.

Hususî bir kanun, bütçenin tertip ve takdim tarzını düzenleyecektir.

Madde : 17 — Millet Meclisindeki mebuslar, masraf teklifi selâhiyetini haizdir.

Ancak, bütçenin ve muvakkat yahut munzam tahsisat taleplerinin münakaşası sırasında, muhammen masarîfi tezyide veya yeniden masraf ihdasına matuf hiç bir teklif yapılamaz.

Madde : 18 — Millet Meclisi, Devletin kat'î hesaplarını görür. Meclise, bu hususta, Divanı Muhasebat yardım eder.

Millet Meclisi, Divanı Muhasebatı, varîdat ve masarifatı umumiye-nin tatbikine veya Hazinenin tedvirine müteallik her nev'i tahkikat ve tetkikatın icrasile tavsif edebilir.

Madde : 19 — Umumi af, ancak bir kanunla bahşedilebilir.

Madde : 20 — Cumhuriyet Şûrası, Millet Meclisince birinci müza-keresi yapıp kabul olunan kanunu lâyiha ve tekliflerini istişarî olarak tetkik eder.

Cumhuriyet Şûrası mütalâasını en geç, Millet Meclisince işin gön-derildiği tarihi takip eden, iki ay zarfında bildirir. Bütçe kanunu mev-zubahis olduğu takdirde; bu müddet, indelicap, Millet Meclisince mez-kûr kanunun tetkik ve kabulü için geçirilen zamanı aşmamasını teminen kısaltılır. Millet Meclisinin müstaceliyet usulünün tatbikine karar ver-mesi halinde; Cumhuriyet Şûrası da mütalâasını, Millet Meclisinin bu nevi müzakereleri için kendi Dahili Nizamnamesile derpiş olunan müd-det zarfında bildirir. İşbu maddede derpiş edilen müddetler içtima fasılaları esnasında tatile uğrar. Bu müddetler, Millet Meclisinin kararıyle temdit edilebilir.

Cumhuriyet Şûrasının mütalâası muvafık ise, yahut, bundan evvelki fıkrada derpiş olunan müddetler içinde, bildirilmemiş ise; kanun Millet Meclisince kabul edilen metin dairesinde neşir ve ilân olunur.

Cumhuriyet Şûrasının mütalâası muvafık değilse; Millet Meclisi kanun lâyihasını veya teklifini ikinci deefa müzakere ile tetkik eder. Bu takdirde Millet Meclisi, sadece Cumhuriyet Şûrasınca teklif edilen tâdi-lât hakkında ve bunları tamamen veya kısmen kabul ve reddetmek sure-tile kat'î ve nihai olarak karar verir. Bu tadilâtın tamamen veya kıs-men reddi halinde, kanunun ikinci müzakere sonunda kaubulü, — Cum-huriyet Şûrasınca hey'eti umumiyesi hakkındaki kararı aynı şartlar dahilinde verilmiş ise,— açık reyle ve mürettep azanın mutlak ekseri-yetile vaki olur.

Madde : 21 — Parlamento azasından hiç biri, vazifelerinin ifası zımında izhar ettiği kanaat ve reyler dolayısıyla kovuşturulamaz, araştırılamaz, tevkif olunamaz, mevkuf tutulamaz veya muhakeme edilemez.

Madde : 22 — Parlamento azasından hiç biri, vekâletinin devamı müddetince, cürmü meşhud halî müstesna, cinayet ve cünha maddele-rinden dolayı, mensup olduğu meclisin müsaadesi olmadıkça, takip ve

tevkif edilemez. Bir parlamento azasının takip veya mevkufiyeti, men-sup olduğu meclis talep ettiği takdirde talik olunur.

Madde : 23 — Parlamento azaları, bir memurin sınıfının maaşına kıyasen tesbit olunan bir tazminat alırlar.

Madde : 24 — Hiç kimse aynı zamanda Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Şûrasında aza olamaz.

Parlamento azaları, ne İktisad Şûrasında ve ne de Fransız Birliği Meclisinde üye olabilirler.

Üçüncü fasıl

İktisad Şûrası

Madde : 25 — Statüsü bir kanunla muayyen olan bir İktisad Şûrası, selâhiyeti dahilindeki kanun lâyiha ve tekliflerini, istişari olarak, tetkik eder. Bu lâyihalar Millet Meclisince müzakere edilmeden, Meclis tarafından İktisad Şûrasına tevdi edilir. Bundan başka, Vekiller Hey'eti de İktisad Şûrasıile istişarede bulunabilir. Vekiller Hey'eti, insanların tam verimle çalıştırılmasını ve maddî kaynakların rasyonel şekilde kullanılmasını istihdaf eden bir milli iktisad plânının tanziminde, İktisad Şûrasının mütalâasını almak mecburiyetindedir.

Dördüncü fasıl

Diplomatik muahedeler

Madde : 26 — Usulüne tevfiikan tasdik ve neşredilen diplomatik muahedeler kanun kuvvetini haizdir; bunlar Fransız kanunlarına mugayir olsalar bile; tatbiklerinin sağlanması zımında tasdiklerini temin için lüzumlu ahkâmdan gayri teşriî hükümlere hacet kalmaksızın, kanun mahiyetini alırlar.

Madde : 27 — Beynelmilel teşkilâta müteallik muahedeler, sulh ve ticaret muahedeleri, Devlet hazinesini teahhüt altına sokan, ahvali şahsiyeye ve Fransızların yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına mütedair olan, Fransız iç kanunlarını tadil eden muahedeler, keza arazi terkinini, mübadelesini, ilhakını tazammun eden muahedeler, ancak bir kanunla tasdik olunduktan sonra kat'iyet ifade ederler.

Alâkalı ahalinin rızası olmadıkça hiç bir arazi terki, mübadelesi, ilhakı muteber değildir.

Madde : 28 — Usulü dairesinde tasdik ve neşredilen diplomatik muahedeler, iç kanunlarınkinden üstün bir kudrete sahip olduğundan; bunların ahkâmı, diplomatik yoldan muteber surette muahedelerin mefsuhiyeti ihbar edilmedikçe ilga, tadil veya talik olunamaz. Ticaret muahedeleri müstesna, 27 nci maddede nazara alınan muahedelerden biri mevzuubahis oldukça; mefsuhiyetin ihbarına, Millet Meclisinin müsaade etmiş olması lâzımdır.

Beşinci fasıl

Reisicumhur

Madde : 29 — Reisicumhur, parlamento tarafından intihap olunur. Reisicumhur yedi yıl için seçilir. Yalnız bir defa tekrar intihap edilebilir.

Madde : 30 — Reisicumhur, Vekiller Hey'etile müştereken, Devlet Şûrası azalarını, Grand Chancelier de la Légion d'honneur'ü, büyük elçileri ve fevkalâde murahhasları, Milli Müdafaa Âli Şûrası ve komite azalarını, Üniversite Rektörlerini, Valileri, Vekâlet müdürlerini, Generaleri, deniz aşırı ülkelerdeki hükûmet mümessillerini tayin eder.

Madde : 31 — Reisicumhur, beynelmilel müzakerelerden daimî surette haberdar edilir. Muahedeleri imza ve tasdik eder.

Reisicumhur, Ecnebî Devletler nezdine Büyük Elçiler ve fevkalâde murahhasları izam eder; büyük elçiler ve fevkalâde murahhaslar kendisi nezdine gönderilir.

Madde : 32 — Reisicumhur, Vekiller Hey'etine başkanlık eder. Toplantıların zabıtlarını tutturur ve muhafaza eder.

Madde : 33 — Reisicumhur, Milli Müdafaa Âli Şûrasıyle komitesine, aynı selâhiyetlerle, riyaset eder ve ordular şefi unvanını alır.

Madde : 34 — Reisicumhur, Hâkimler Yüksek Şûrasına başkanlık eder.

Madde : 35 — Reisicumhur, af hakkını, Hâkimler Yüksek Şûrasıyle müştereken, istimal eder.

Madde : 36 — Reisicumhur, kat'i surette kabul olunan kanunun Hükûmete tevdiini takip eden, on gün zarfında kanunları neşir ve ilân

eder. Millet Meclisince müstaceliyet beyan olunduğu takdirde, bu müddet beş günden ibarettir.

Reisicumhur, neşir ve ilân için muayyen olan müddet zarfında, esbabı mucibeli bir message ile, her iki meclisten yeni bir müzakere isteyebilir; bu talep reddolunamaz.

Neşir ve ilân muamelesinin, işbu Anayasada tesbit edilen müddetler içinde, Reisicumhur tarafından yapılmaması halinde; bu muamele Millet Meclisi Reisince ifa olunur.

Madde : 37 — Reisicumhur parlamento ile olan irtibatını, Millet Meclisine göndereceği message'larla temin eder.

Madde : 38 — Reisicumhurun bilcümle tasarrufları, Vekiller Hey'eti Reisile bir vekil tarafından müştereken imza edilmelidir.

Madde : 39 — Parlamento, Reisicumhurun intihap müddetinin inkizasından en çok otuz ve en az onbeş gün evvel, yeni Reisicumhurun intahabına tevessül eder.

Madde : 40 — Millet Meclisinin, 51 inci madde mucibince, mefsub bulunduğu bir devrede, bundan önceki maddenin tatbikile, yeni Reiscumhur seçimi yapılmak iktiza ederse; vazife başında bulunan Reiscumhurun intihap müddeti, yeni Reiscumhurun seçimine kadar uzamış olur.

Parlamento, bu yeni Reiscumhurun intihabına Millet Meclisinin seçiminden itibaren on gün içinde tevessül eder.

Bu halde, Vekiller Hey'eti Reisinin inhası, yeni Reiscumhurun intihabını takip eden onbeş gün zarfında yapılır.

Madde : 41 — Parlamentonun bir karariyle usulen sâbit olan bir mani dolayısıyla, ölüm, istifa veya diğer her hangi bir sebeple Riyaseticumhurda inhilâl vukuunda; Millet Meclisi Reisi, Riyaseticumhur makamının vekâletini muvakkaten ifa eder. Millet Meclisi Reisinin yerini, bir reis vekili alır.

Yeni Reiscumhur, bundan evvelki maddede derpiş edilen hal müstesna, on gün içinde intihap edilir.

Madde : 42 — Reiscumhur, sadece vatana hiyanet halinde mesuldür.

Reiscumhur, Millet Meclisi tarafından itham ve aşağıda 57 nci maddede derpiş edilen şartlar dahilinde Yüksek Adalet Divanına sevk edilebilir.

Madde : 43 — Riyaseticumhur vazifesi, diğer her hangi bir kamu görevine içtima edemez.

Madde : 44 — Fransa'da saltanat sürmüş olan aileler efradı Reisi-cumhurluğa seçilemezler

Altıncı fasıl

Vekiller Hey'eti

Madde : 45 — Her teşri devresinin iptidasında, Reiscumhur, mutad istişarelerden sonra, Vekiller Hey'eti Reisini inha eder.

Bu zat, kurmayı tasarladığı kabinenin program ve siyasetini Millet Meclisine arzeder.

Millet Meclisinin içtimama mani esbabı mücbirenin mevcudiyeti hali müstesna olmak üzere, inha edilen Vekiller Hey'eti Reisi, açık rey ve mebusların mutlak ekseriyetile Millet Meclisinin itimadını elde etmedikçe, Vekiller Hey'eti Reisi ve vekiller tayin olunamazlar.

Aşağıda, 52 nci maddede, derpiş olunan hal müstesna, teşri devresi devamınca ölüm, istifa, veya diğer her hangi bir sebep dolayısıyla inhiâl vukuunda da aynı usul takip edilir.

Vekillerin tayinini takip eden onbeş gün zarfında vuku bulan kabine buhranlarından hiç biri, 51 inci maddenin tatbikinde hesaba katılmaz.

Madde : 46 — Vekiller Hey'eti Reisi ve onun seçmiş olduğu vekiller, Reiscumhurun kararnamesile tayin edilirler.

Madde : 47 — Vekiller Hey'eti Reisi kanunların icrasını temin eder.

Vekiller Hey'eti Reisi, 30, 46 ve 84 üncü maddelerde derpiş edilenler müstesna, bilcümle mülki ve askeri vazifelere memur tâyin eder.

Vekiller Hey'eti Reisi, askeri kuvvetlerin sevk ve idaresini temin eder ve Milli Müdafaanın tatbikatını düzenler.

Vekiller Hey'eti Reisinin bu maddede derpiş olunan tasarrufları alâkalı vekillerce de imza edilir.

Madde : 48 — Vekiller, kabinenin umumî siyasetinden müstereken ve şahsî muamelelerinden münferiden Millet Meclisine karşı mesuldürler.

Vekiller, Cumhuriyet Şûrasına karşı mes'ul değildirler.

Madde : 49 — İtimad meselesi, Vekiller Hey'etince müzakere olunmadıkça mevzu bahis edilemez; bu, ancak Vekiller Hey'eti Reisi tarafından vazolunabilir.

İtimad meselesi üzerine re'ye, ancak bunun Meclis huzurunda vaz' edilmesinden bir «tam gün» sonra müracaat edilebilir. Karar, açık reyile verilir.

Kabineden itimad, ancak Meclisteki Mebusların mutlak ekseriyeti tarafından esirgenebilir. Ademi itimad, kabinenin müştereken istifasını irta'ç eder.

Madde : 50 — Bir istizah takriri sonunda Millet Meclisince ademi itimad beyan edilmesi, kabinenin müştereken istifasını inta'ç eder.

Bu hususta re'ye, ancak takririn tevdiinden bir «tam gün» sonra müracaat edilebilir. Karar, açık reyyle verilir.

Ademi itimad kararı, ancak Meclisteki mebusların mutlak ekseriyeti tarafından verilebilir.

Madde : 51 — Fasılasız on sekiz aylık bir devre zarfında, 49 ve 50 nci maddelerde derpiş edilen şartlar dairesinde iki kabine buhranı zuhur edecek olursa; Vekiller Hey'etince, Meclis Reisinin mütalâası alındıktan sonra, Millet Meclisinin feshine karar verilebilir. Fesih, bu karara uygun olarak, Reisicumhurun kararnamesile ilân edilir.

Bundan evvelki fıkranın hükümleri, ancak teşri devresinden ilk on sekiz ayın inkızasından sonra kabili tatbiktir.

Madde : 52 — Millet Meclisinin feshi halinde, Vekiller Hey'eti Reisi ile Dahiliye Vekili müstesna olmak üzere, kabine gündelik işleri yürütmek için vazife başında kalır.

Reisicumhur, Millet Meclisi reisini, Vekiller Hey'eti riyasetine tayin eder. Bu zat da, Millet Meclisi Riyaset Divanı ile mutabık kalarak yeni Dahiliye Vekilini tayin eder. Hükûmette temsil edilmeyen grupların azası arasından da, Devlet Nazırları tayin eder.

Umumî intihabat, fesihden en az yirmi, en çok otuz gün sonra yapılır.

Millet Meclisi, seçimini takip eden üçüncü perşembe günü kendiliğinden içtima eder.

Madde : 53 — Vekiller, her iki meclise ve encümenlerine girmek hakkını haizdirler. Vekiller, her istedikleri zaman söz alabilirler.

Vekiller, meclislerde cereyan eden münakaşalarda kendilerine, karname ile tayin olunmuş komiserler terfik edebilirler.

Madde : 54 — Vekiller Hey'eti Reisi selâhiyetlerini niyabeten bir vekile verebilir.

Madde : 55 — Ölüm veya diğer her hangi bir sebep dolayısıyla, Vekiller Hey'eti Riyasetinde inhilâl vukuunda, Vekiller Hey'eti kendi azasından birini, Vekiller Hey'eti Reisinin vazifelerini muvakkaten ifaya memur eder.

*Yedinci fasıl***Vekillerin cezai mes'uliyeti**

Madde : 56 — Vekiller, vazifelerinin ifasında ika ettikleri cinayet ve cünhalardan cezaen mes'uldürler.

Madde : 57 — Vekiller, Millet Meclisi tarafından itham ve Yüksek Adalet Divanına sevk edilebilirler.

Millet Meclisi, takibata, tahkikata veya hükme iştirak edecek olanlar müstesna, kendisini terkip eden azanın mutlak ekseriyetiyle ve gizli reyyle karar verir.

Madde : 58 — Yüksek Adalet Divanı, her teşri devresi iptidasında Millet Meclisi tarafından intihap edilir.

Madde : 59 — Yüksek Adalet Divanının teşkilâtı ve huzurunda takip edilecek muhakeme usulü kanunu mahsusı ile muayyendir.

*Sekizinci fasıl***FRANSIZ BİRLİĞİ****I. Bab****Esaslar**

Madde : 60 — Fransız Birliği bir taraftan, Anavatan Fransasını, Deniz aşırı vilâyet ve ülkeleri ihtiva eden Fransız Cumhuriyetinden; diğer taraftan Birlikte aza olan ülke ve Devletlerden teşekkül eder.

Madde : 61 — Aza Devletlerden her birinin Fransız Birliği içindeki durumu bunların Fransa ile olan münasebetlerini belirten vesika ile taayyün eder.

Madde : 62 — Fransız Birliği azaları, Birlik Hey'eti umumiyesinin müdafaasını teminat altına almak için, teknil vasıtalarını bir araya getirirler. Cumhuriyet Hükûmeti, bu vasıtaların düzenlenmesini ve bu müdafaayı hazırlamağa ve tahakkuk ettirmeğe matuf siyasetin sevk ve idaresini temin eder.

II. Bab

Teşkilât

Fransız Birliğinin merkez uzuvları şunlardır: Riyaset, Yüksek Şûra ve Meclis.

Madde : 64 — Fransız Reiscumhuru, Fransız Birliğinin reisidir ve onun daimî menfaatlerini temsil eder.

Madde : 65 — Fransız Birliği Yüksek Şûrası, Birlik reisinin riyaseti altında, Fransız Hükûmetinin bir mürahhas hey'eti ile aza Devletlerden her birinin Birlik Reisi nezdine tayin edebilecekleri mümessillerden tereküp eder.

Madde : 66 — Fransız Birliği Meclisi, yarısı Anavatan Fransasını temsil eden üyelerden, diğer yarısı da denizaşırı vilâyet ve ülkelerle aza Devletleri temsil eden üyelerden tereküp eder.

Hususî bir kanun, ahalinin muhtelif kısımlarının hangi şartlar dahilinde temsil olunabileceklerini tesbit edecektir.

Madde : 67 — Birlik Meclisi üyeleri, denizaşırı vilâyet ve ülkeleri temsilen ülke meclisleri tarafından; Anavatan Fransasını temsilen de üçte iki nisbetinde, anavatanı temsil eden Millet Meclisi azalarınca, üçte bir nisbetinde, anavatanı temsil eden Cumhuriyet Şûrası üyelerince intihap edilirler.

Madde : 68 — Aza Devletler, bir kanun ve her Devletin bir iç tasarrufu ile tesbit edilen sayıda ve şartlar dairesinde, Birlik Meclisine mürahhas tayin edebilirler.

Madde : 69 — Fransız Birliği Reisi, Fransız Birliği Meclisini içtimaa davet eder ve toplantılarına nihayet verir. Reis, üyelerden yarısının talebi üzerine meclisi içtimaa davet etmeğe mecburdur.

Fransız Birliği Meclisi, parlamentonun içtima fasılları esnasında toplantı yapamaz.

Madde : 70 — 8, 10, 21, 22 ve 23 üncü maddeler ahkâmı, Cumhuriyet Şûrasının tâbi olduğu şartlar dahilinde, Fransız Birliği Meclisine de kabili tatbiktir.

Madde : 71 — Fransız Birliği Meclisi, Millet Meclisi veya Fransız Cumhuriyeti Hükûmeti, yahut da aza Devletlerin hükûmetleri tarafın-

dan, istişare talebile, kendisine tevdi olunan lâyiha veya teklifleri rüyet eder.

Meclis, üyelerinden biri tarafından kendisine arzedilen karar suretleri hakkında reyini beyana ve bunları nazarı itibara aldığı takdirde, Millet Meclisine iletmeğe riyaset divanını memur eylemeğe selâhiyetlidir. Birlik Meclisi, Fransız Hükûmetine ve Fransız Birliği Yüksek Şûrasına tekliflerde bulunabilir.

Bundan önceki fıkrada nazara alınan karar suretlerinin şayanı kabul olması için denizaşırı ülkelere müteallik mevzuata ilişkin bulunması lâzımdır.

Madde : 72 — Deniz aşırı ülkelerde ceza mevzuatına, âmme hakları rejimine ve siyasi ve idari teşkilâta müteallik hususatta teşri kudretî parlamentoya aittir.

Bunlardan gayri hususlarda Fransız mevzuatı, ancak sarih bir hükümle veya Birlik Meclisinin mütalâası alındıktan sonra Reiscumhurun kararnamesile denizaşırı ülkelere teşmil edildiği takdirde, bu ülkelerde kabili tatbiktir.

Bundan başka, 13 üncü madde ahkâmından inhiraf suretile, Birlik Meclisinin mukaddem mütalâası üzerine Reiscumhur tarafından, Vekiller Hey'eti marifetile, her ülkeye mahusus hükümler sevkedilebilir.

III. Bab

Denizaşırı Vilâyetler ve Ülkeler

Madde : 73 — Denizaşırı vilâyetlerin teşriî rejimi, kanunla muayyen istisnalar haricinde, anavatan vilâyetlerinininkinin aynidir.

Madde : 74 — Denizaşırı ülkeler, Cumhuriyetin menfaatlerinin hey'eti umumiyesi içinde kendilerine has menfaatleri göz önünde tutan mahsus bir statüye sahiptirler.

Bu statü ve denizaşırı ülkenin veya ülkeler grubunun dahili teşkilâtı, Fransız Birliği Meclisinin mütalâası alındıktan ve ülke meclisleri ile istişare edildikten sonra kanunla tesbit olunur.

Madde : 75 — Gerek Cumhuriyetin ve gerekse Fransız Birliğinin azalarına müteallik statüler inkişafa namzettir.

Statüde tadilât ve 60 ıncı maddede tesbit edilen çerçeve dahilinde bir kategoriden diğerine geçiş, ancak ülke meclisleriyle Birlik Meclisinin istişari reyleri alındıktan sonra husule gelebilir.

Madde : 76 — Hükûmetin her ülkede veya ülkeler grubundaki mümessili, Cumhuriyete ait yetkileri elinde tutar. Mümessil, ülke idaresinin âmiridir.

Mümessil, muamelât ve icraatından Hükûmete karşı mesuldür.

Madde : 77 — Her ülkede müntehap bir meclis kurulur. Bu meclisin intihap usulü, terekküp tarzı ve selâhiyeti kanunla muayyendir.

Madde : 78 — Ülke gruplarında müşterek menfaatlerin tedviri, ülke mecliselrince seçilmiş üyelerden mürekkep bir meclise bırakılır.

Bu meclisin terekküp tarzı ve selâhiyetleri kanunla tesbit olunur.

Madde : 79 — Denizaşırı ülkeler, kanunla derpiş edilen şartlar dairesinde, Millet Meclisine ve Cumhuriyet Şûrasına mümessiller seçerler.

Madde : 80 — Denizaşırı ülkelerin bütün tebaası, anavatan veya Denizaşırı ülkelerdeki Fransız vatandaşları misillü vatandaşlık sıfatını haizdirler. Hususî kanunlar, tebaanın vatandaşlık haklarını istimal şartlarını gösterecektir.

Madde : 81 — Bütün Fransız vatandaşları ve Fransız Birliği tebaaları, işbu Anayasanın dibacesile garanti edilen hak ve hürriyetlerden istifade imkânını bahşeden Fransız Birliği vatandaşı sıfatını haizdirler.

Madde : 82 — Fransız medenî haline sahip olmayan vatandaşlar, vazgeçmedikleri müddetçe kendi şahsî hallerini muhafaza ederler.

Vatandaşların ahvali şahsiyesi; hiç bir surette, Fransız vatandaşı sıfatına bağlı hak ve hürriyetlerin kendilerinden esirgenmesi veya bunların tahdidini için sebep teşkil edemez.

Dokuzuncu fasıl

Hâkimler Yüksek Şûrası

Madde : 83 — Hâkimler Yüksek Şûrası ondört üyeden mürekkeptir:

— Başkan, Reisicumhur;

— Başkan vekili, Adliye Nazırı, Mühürdar;

— Millet Meclisi tarafından üçte iki ekseriyetle, altı yıl için, kendi azaları dışında, müntehap altı zat ve aynı şartlar dairesinde seçilmiş altı yedek üye.

Aşağıdaki şekilde intihap edilmiş altı zat :

— Her biri hâkim kategorilerini temsil edecek, kanunla derpiş edilen şartlar dairesinde, altı yıl için müntehap dört hâkim ve aynı şartlar dairesinde seçilmiş dört yedek üye;

— Reisicumhur tarafından, parlamento ve hâkimler dışında ve fakat adalet meslekleri içerisinde altı yıl için tayin edilmiş iki aza ve aynı şartlar dairesinde nasbedilmiş iki yedek üye,

Hâkimler Yüksek Şûrasının kararları, reylerin ekseriyeti ile ittihaz edilir. Reylerin müsavatı halinde başkanın tarafı üstün sayılır.

Madde : 84 — Reisicumhur, Hâkimler Yüksek Şûrasının inhası üzerine, müeddiimumilik teşkilâtına mensup olanlar dışında kalan hâkimleri tayin eder.

Hâkimler Yüksek Şûrası, kanun uyarınca bu hâkimlerin disiplini, istiklâlini ve Adliye Mahkemelerinin idaresini temin eder.

Hüküm hâkimleri lâyenazildir.

Onuncu fasıl

Mülki topluluklar

Madde : 85 — Bölünmez bir bütün olan Fransız Cumhuriyeti, mülki toplulukların mevcudiyetini tanır.

Bu topluluklar, komünlerle vilâyetler ve denizaşırı ülkelerden ibarettir.

Madde : 86 — Komünlerin, vilâyetlerin ve denizaşırı ülkelerin kadrosu, vüs'ati, muahharen gruplanması ve teşkilâtı kanunla tesbit edilir.

Madde : 87 — Mülki topluluklar, umumî reyle müntehap meclisler marifetile, kendi kendilerini serbestçe idare ederler.

Bu meclislerden sadır olan kararların icrası, Belediye Reisleri veya kendi başkanları tarafından temin olunur.

Madde : 88 — Vilâyet çerçevesi içerisinde, Devlet memurları faaliyetlerinin ahenkleştirilmesi, millî menfaatlerin temsili ve mülki toplulukların idarî mürakabesi, Vekiller Hey'eti kararıyla mansup Hükümet mürâhhasları marifetile sağlanır.

Madde : 89 — Teşkilât kanunları vilâyetlerle belediyelerin muhtariyetini genişletecekler; bu kanunlar bazı büyük şehirler için küçük

komünlerinkinden farklı bünyeler ve işleyiş tarzları derpiş ve bazı vilâyetler için hususî hükümler ihtiva edebilirler. Gene bu kanunlar yukarıdaki 85 ilâ 88 inci maddelerin tatbik şartlarını tesbit edeceklerdir.

Keza hususî kanunlar, merkezi idarelere ait mahalli hizmetlerin, idareyi idare edilenlere yaklaştıracak şekilde işlemelerini mümkün kılacak şartları tesbit edecektir.

On birinci fasıl

Anayasanın tadili

Anayasada tadilât aşağıdaki şekilde vaki olur :

Tadil, Millet Meclisini terkip eden üyelerin mutlak ekseriyetince kabul edilen bir tavrile karar altına alınmalıdır.

Bu takdirde tadilin mevzuu tasrih edilir.

En az üç ay geçtikten sonra, tavrile ikinci defa müzakere olunur. İkinci müzakere de, birincisinin tâbi olduğu şartlar dairesinde cereyan etmelidir; meğer ki, Millet Meclisince kendisine başvuru olan Cumhuriyet Şûrası aynı tavrile mutlak ekseriyetle kabul etmiş bulunsun.

Bu ikinci müzakereden sonra, Millet Meclisi, Anayasanın tadiline dair bir kanun lâyihası hazırlar. Bu lâyiha parlamentoya arz ve ekseriyetle ve alelâde kanunlar hakkında derpiş edilen şekiller dairesinde kabul edilir.

Bu kanun lâyihası, Millet Meclisince ikinci müzakere sonunda üçte iki ekseriyetle veya her iki meclis tarafından beşte üç ekseriyetle kabul edilmediği takdirde, referanduma arzedilir.

Bu lâyiha, kabulünden itibaren sekiz gün içinde, Reiscumhur tarafından, Teşkilâtı Esasiye Kanunu olarak, neşir ve ilân edilir.

Cumhuriyet Şûrasının mevcudiyetini istihdaf eden bir Anayasa tadilâtı, bu Şûranın muvafakatı olmadan veya referandum usulüne başvurulmadan yapılamaz.

Madde : 91 — Anayasa Komitesine, Reiscumhur riyaset eder.

Bu komite, Millet Meclisi Reisi, Cumhuriyet Şûrası, her içtima yılı iptidasında Millet Meclisi tarafından, kendi azası dışında, grupların nisbi temsili dairesinde münthap yedi üye ile aynı şartlar dahilinde Cumhuriyet Şûrasınca seçilmiş üç üyeden tereküp eder.

Anayasa Komitesi, Millet Meclisi tarafından kabul olunan kanunların Anayasanın tadilini tazammun edip etmediğini inceler.

Madde : 92 — Kanunun neşir ve ilân müddeti zarfında, Reiscumhur ve Cumhuriyet Şûrası Reisi müsterek bir talepname ile Anayasa Komitesine başvururlar. Ancak, Cumhuriyet Şûrası bu hususta, azasının mutlak ekseriyetiyle, karar vermiş olmalıdır.

Komite kanunu tetkik eder; Millet Meclisi ile Cumhuriyet Şûrası arasında bir anlaşma zemini hazırlamağa çalışır; buna muvaffak olamadığı takdirde, kendisine başvurulduğu tarihten itibaren beş gün içinde kararını verir. Müstaceliyet halinde bu müddet iki güne indirilir.

Komite, sadece işbu Anayasanın I ilâ X. fasılları ahkâmının tadili ihtimali üzerinde karar vermeğe selâhiyetlidir.

Madde : 93 — Komitenin kanaatine Anayasada tadilâtı tazammun eden kanun, yeniden müzakere edilmek üzere, Millet Meclisine havale edilir.

Şayet Parlamento ilk kararında ısrar ederse; kanun, 90 ıncı maddede derpiş edilen şekiller dairesinde Anayasa tâdil edilmeden önce, neşir ve ilân olunur; ancak bu müddet yukarıdaki 92 nci maddede derpiş edilen müddetler kadar uzamış sayılır.

Madde : 94 — Anavatan topraklarının, tamamen veya kısmen, yabancı kuvvetler tarafından işgali halinde, Anayasada tadilât icrasına matuf muamelelerden hiç birine tevessül veya başlanmış muamelelere devam edilemez.

Madde : 95 — Hükûmet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm, hiç bir tadil teklifine mevzu olamaz.

On ikinci fasıl

İntikali hükümler

Madde : 96 — Milli Müessisan Meclisinin Riyaset Divanı, yeni Millet Meclisi mebuslarının toplanmasına kadar, milletin temsili hususunda devamlılığı teminle vazifelendirilmiştir.

Madde : 97 — İstisnai ahval zühur ettiği takdirde, bundan evvelki maddede derpiş edilen müddet zarfında, Milli Müessisan Meclisinde vazifeli bulunan mebuslar, Meclisin Riyaset Divanınca, gerek kendiliğinden ve gerekse hükûmetin talebi üzerine içtima davet edilebilir.

Madde : 98 — Millet Meclisi, umumî intihabatı takip edecek üçüncü perşembe günü kendiliğinden toplanacaktır.

Cumhuriyet Şûrası, seçiminden sonra gelecek üçüncü salı günü içtima edecektir. İşbu Anayasa, bu tarihten itibaren mer'iyete girecektir.

Cumhuriyet Şûrasının içtimasına kadar Yüksek Âmme Makamatının teşkilâtı 2 Kasım 1945 tarihli kanuna tâbi olacak ve Millet Meclisi, mezkûr kanunla Millî Müessisan Meclisine mevdu selâhiyet ve vazifeleri haiz olacaktır.

Madde : 99 — 98 inci madde gereğince kurulacak olan muvakkat hükûmet, yukarıdaki 29 uncu maddede tesbit edilen şartlar dairesinde parlamentoca intihabı akabinde Reiscumhura istifasını takdim edecektir.

Madde : 100 — Millî Müessisan Meclisinin Riyaset Divanı, işbu anayasa ile müesses meclislerin içtimasını hazırlamakla ve bilhassa kendi Riyaset Divanlarının teşekkülünden önce, bunların çalışabilmeleri için lüzumlu yerleri ve idarî vasıtaları teminle vazifelendirilmiştir.

Madde : 101 — Millet Meclisinin içtimaından iptidar etmek üzere azamî bir senelik bir müddet zarfında, Cumhuriyet Şûrası, azalarının üçte ikisinin seçilmiş sayıldıkları ilân edilir edilmez, muteber surette müzakerelerde bulunabilir.

Madde : 102 — Birinci Cumhuriyet Şûrası, Anayasanın neşir ve ilânından başlamak üzere bir yıllık müddet zarfında vuku bulacak olan Belediye Meclislerinin teodidini takip edecek sene içinde baştan başa yenilenecektir.

Madde : 103 — İktisad Şûrası teşkil edilinceye kadar ve Millet Meclisinin içtimaından itibaren azamî üç ay müddetle, işbu Anayasanın 25 inci maddesinin tatbiki tehir edilecektir.

Madde : 104 — Fransız Birliği Meclisi toplanıncaya kadar ve Millet Meclisinin içtimaından itibaren azamî bir sene müddetle, işbu Anayasanın 71 ve 72 nci maddelerinin tatbiki tehir edilecektir.

Madde : 105 — İşbu Anayasanın 89 uncu maddesinde derpiş olunan kanunlar isdar edilinceye kadar ve muhtelif vilâyetlerin ve denizaşırı ülkelerin statülerini tesbit eden hükümler mahfuz kalmak şartile, Fransız Cumhuriyeti vilâyetleri ve komünleri, 5 Nisan 1884 tarihli kanununun 97 nci maddesinin 2 ve 3 üncü bendleri ahkâmının tatbiki hususunda Belediye Reisinin emrine Devlet zabıtasının verilmesi hali müstesna, mer'i bulunan metinlere tevfikan idare edilecektir.

Şu kadar ki, vilâyetin mümessili sıfatile valinin yaptığı tasarruflar, vilâyet meclisi reisinin daimî mürakabesi altında, yine kendisi tarafından icra edilecektir.

Bundan evvelki fıkra ahkâmı (Seine) vilâyetine kabili tatbik değildir.

Madde : 106 — İşbu Anayasa, referandum neticelerinin ilânı tarihini takip edecek olan iki gün zarfında, Cumhuriyet Muvakkat Hükûmeti Reisi tarafından, aşağıdaki şekilde neşir ve ilân edilecektir :

“Millî Müessisan Meclisinin kabul,

“Fransız halkının tasvip ettiği;

“Aşağıda metni bulunan Anayasayı, Cumhuriyet Muvakkat Hükûmeti Reisi neşir ve ilân eder :

(Anayasa metni)

Millî Müessisan Meclisince müzakere ve kabul ve Fransız halkı tarafından tasvip edilen işbu Anayasa, Devletin kanunu olarak tatbik ve icra edilecektir.

Tercüme eden :

Asistan Dr. Lûtfi Duran